

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ"
для студентів спеціальності 8.03050501
"Управління персоналом та економіка праці"
денної форми навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ, 2012

Затверджено на засіданні кафедри управління персоналом.
Протокол № 1 від 26.08.2011 р.

Укладач Мішина С. В.

P58 Робоча програма навчальної дисципліни "Фінансовий менеджмент" для студентів спеціальності 8.03050501 "Управління персоналом та економіка праці" денної форми навчання / укл. С. В. Мішина. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2012. – 44 с. (Укр. мов.)

Подано тематичний план навчальної дисципліни, її зміст за модулями й темами, плани лекцій, практичних і семінарських занять, матеріал для закріплення та контролю знань (індивідуальні завдання, завдання для самостійної роботи), а також критерії оцінювання знань студентів.

Рекомендовано для студентів спеціальності "Управління персоналом та економіка праці".

Вступ

У міру розвитку кризових явищ в економіці, ускладнення системи зовнішніх і внутрішніх фінансових відносин суб'єктів господарювання, посилення конкуренції, глобалізації бізнесу та фінансів, використання сучасних комп'ютерних технологій об'єктивно стає необхідність підвищення ефективності фінансового управління.

Сьогодні неабияку актуальність мають питання об'єктивної оцінки ефективності інвестиційних проектів, в тому числі і в розвиток науки, техніки, технології та людського капіталу.

В усьому світі розширюється предмет та ускладнюється інструментарій сучасного фінансового менеджменту з урахуванням вимог нового етапу економічного розвитку. Кожен менеджер з персоналу, бухгалтер, аудитор чи аналітик повинен мати чітке уявлення про механізм прийняття фінансових рішень, методики оцінки ефективності інвестиційних проектів.

Метою навчальної дисципліни "Фінансовий менеджмент" є вивчення майбутнім фахівцям теоретичних основ і набуття практичних навичок організації фінансової роботи на підприємстві, управління його активами, капіталом, ризиками, інвестиціями, прибутком.

Об'єктом вивчення дисципліни є процес фінансового управління на підприємстві.

Предметом вивчення дисципліни є методичне, інформаційне та організаційне забезпечення фінансового менеджменту.

Цю програму підготовано на основі галузевого стандарту Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України з урахуванням вимог навчального плану для студентів спеціальності "Управління персоналом та економіка праці".

Вивчення навчальної дисципліни дає можливість набуття досвіду: організації фінансового управління та формування його інформаційного й методичного забезпечення; оцінки ефективності управління грошовими потоками; визначення вартості грошей у часі; управління доходами, витратами та прибутком; організації управління активами та капіталом підприємства, реальними та капітальними інвестиціями, фінансовими ризиками; здійснення антикризового фінансового управління; організації та проведення аналізу фінансових звітів; фінансового планування та прогнозування.

1. Кваліфікаційні вимоги до студентів

Вивчення дисципліни ґрунтується на знаннях інших фундаментальних, базових та нормативних дисциплін. З циклу фундаментальних дисциплін вивченню дисципліни "Фінансовий менеджмент" повинні передувати курси "Політекономія", "Макроекономіка", "Мікроекономіка", "Регіональна економіка", "Фінанси". Знання, отримані в процесі вивчення дисципліни, можуть бути застосовані студентами під час написання дипломної роботи.

Навчальна дисципліна є невід'ємною частиною циклу економічних дисциплін, необхідних працівникам, зайнятим в сфері праці та заробітної плати на підприємстві, незалежно від його форми власності та організаційно-правової форми господарювання. Навчальну дисципліну віднесено до групи нормативних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки магістрів за профілем підготовки "Управління персоналом і економіка праці".

У процесі вивчення дисципліни студенти повинні оволодіти предметними компетенціями, які наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Предметні компетенції, якими мають володіти випускники спеціальності "Управління персоналом та економіка праці", освітньо-кваліфікаційного рівня "Магістр" після вивчення дисципліни

Назви тем	Перелік компетенцій
1	2
Змістовний модуль 1. Теоретичні аспекти фінансового менеджменту та управління грошовими коштами і прибутками	
Тема 1. Теоретичні та організаційні основи фінансового менеджменту	1.1. Здатність до аналізу стану розвитку фінансового менеджменту. 1.2. Здатність до виконання функцій фінансового менеджменту. 1.3. Здатність до формування та реалізації стратегії і тактики фінансового менеджменту. 1.4. Здатність до застосування принципів фінансового менеджменту на практиці. 1.5. Здатність до обґрунтування необхідності розвитку фінансового менеджменту

1	2
Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту	<p>2.1. Здатність до формування системи показників, що використовуються в фінансовому менеджменті.</p> <p>2.2. Здатність до побудови організаційних структур управління фінансами на крупних, середніх та малих підприємствах.</p> <p>2.3. Здатність до організації фінансового контролінгу.</p> <p>2.4. Здатність до формування інформаційного забезпечення фінансового менеджменту</p>
Тема 3. Управління грошовими потоками на підприємстві	<p>3.1. Здатність застосовувати інструментарій управління грошовими потоками.</p> <p>3.2. Здатність формувати політику управління грошовими потоками.</p> <p>3.3. Здатність до складання Звіту про рух грошових коштів.</p> <p>3.4. Здатність організовувати управління грошовими потоками від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності.</p> <p>3.5. Здатність аналізувати ефективність управління грошовими потоками на підприємстві.</p> <p>3.6. Здатність складати платіжний календар</p>
Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках	<p>4.1. Здатність до використання інструментарію визначення вартості грошей у часі.</p> <p>4.2. Здатність до визначення майбутньої вартості грошей у часі.</p> <p>4.3. Здатність до визначення теперішньої вартості грошей у часі</p>
Тема 5. Управління прибутком	<p>5.1. Здатність до визначення абсолютної величини різних видів прибутку.</p> <p>5.2. Здатність організувати управління прибутком на підприємстві.</p> <p>5.3. Здатність до формування та оптимізації структури системи управління прибутком.</p> <p>5.4. Здатність до управління процесами формування та використання прибутку.</p> <p>5.5. Здатність до оптимізації структури та величини витрат підприємства.</p> <p>5.6. Здатність до управління доходами підприємства.</p> <p>5.7. Здатність організовувати управління розподілом прибутку.</p> <p>5.8. Здатність до формування та реалізації дивідендної політики на підприємствах</p>

1	2
Змістовний модуль 2. Інструменти та методи управління активами, капіталом, інвестиціями та фінансовими ризиками підприємства	
Тема 6. Управління активами	<p>6.1. Здатність до організації управління активами підприємства.</p> <p>6.2. Здатність обирати та застосовувати інструментарій управління запасами, дебіторською заборгованістю, грошовими коштами.</p> <p>6.3. Здатність управляти процесом фінансування оборотних активів.</p> <p>6.4. Здатність до оцінки ефективності управління активами</p>
Тема 7. Вартість і оптимізація структури капіталу	<p>7.1. Здатність до організації управління капіталом, як однієї з функціональних задач фінансової служби.</p> <p>7.2. Здатність формувати власний капітал та сприяти його ефективному використанню.</p> <p>7.3. Здатність до управління позиковим капіталом.</p> <p>7.4. Здатність визначати вартість капіталу підприємства.</p> <p>7.5. Здатність оптимізувати структуру капіталу</p>
Тема 8. Управління інвестиціями	<p>8.1. Здатність до організації управління реальними інвестиціями.</p> <p>8.2. Здатність до використання інструментарію управління фінансовими інвестиціями.</p> <p>8.3. Здатність здійснювати управління інвестиційними проектами.</p> <p>8.4. Здатність здійснювати оцінку ефективності інвестиційних проектів</p>
Тема 9. Управління фінансовими ризиками	<p>9.1. Здатність виявляти та класифікувати фінансові ризики.</p> <p>9.2. Здатність формувати моделі управління фінансовими ризиками.</p> <p>9.3. Здатність здійснювати оцінку фінансових ризиків.</p> <p>9.4. Здатність застосовувати різні методи оптимізації фінансових ризиків</p>
Тема 10. Аналіз фінансових звітів	<p>10.1. Здатність до "читання" фінансової звітності.</p> <p>10.2. Здатність здійснювати горизонтальний, вертикальний, коефіцієнтний аналіз фінансової звітності.</p> <p>10.3. Здатність здійснювати аналіз консолідованої фінансової звітності</p>

1	2
Тема 11. Внутрішньофірмове фінансове прогнозування та планування	11.1. Здатність здійснювати фінансове прогнозування. 11.2. Здатність формувати систему фінансових планів. 11.3. Здатність до організації поточного фінансового планування. 11.4. Здатність до здійснення внутрішньофірмового бюджетування
Тема 12. Антикризове фінансове управління підприємством	12.1. Здатність організувати антикризове фінансове планування. 12.2. Здатність діагностувати ймовірність банкрутства підприємства. 12.3. Здатність до складання плану фінансової санації. 11.4. Здатність оцінювати ефективність антикризового управління

Викладання дисципліни здійснюється послідовно від питань організації методичного та інформаційного забезпечення фінансового менеджменту до практичних аспектів здійснення фінансового управління, прийняття фінансових рішень.

Програма навчальної дисципліни передбачає проведення лекцій, семінарських та практичних занять, а також виконання студентами індивідуальної роботи. Структуру програми навчальної дисципліни подано в табл. 2.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тематичний план складається з двох модулів, кожен з яких містить кілька навчальних елементів. Структуру залікового кредиту наведено в табл. 3.

Структура програми навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна: підготовка магістрів	Шифр і назва галузі знань та спеціальності	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів відповідних ECTS – 5, у тому числі: змістовних модулів – 2; самостійна робота; індивідуальна робота	Галузь знань: 0305 "Економіка і підприєм- ництво"	Нормативна Рік підготовки: 1 (5) Семестр 1 (9) ...
	Спеціальність: 803050501 "Управління пе- рсоналом та економіка пра- ці"	Лекції (теоретична підготов- ка): 30 годин; семінарські та практичні заняття: 30 годин; самостійна робота: 86 годин; індивідуальна робота: 34 години
Загальна кількість годин: 180; модуль 1 – 85 годин; модуль 2 – 95 годин	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	
Кількість тижнів – 15; кіль- кість годин на тиждень – 4		Вид контролю: іспит

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Теми	Кількість годин, відведених на:			
	лекції	семінарські та практичні заняття	індивідуальну роботу	самостійну роботу
1	2	3	4	5
Змістовний модуль 1. Теоретичні аспекти фінансового менеджменту та управління грошовими коштами і прибутками				
Тема 1. Теоретичні та організаційні основи фінансового менеджменту	2	2	–	8
Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту	2	2	–	8

1	2	3	4	5
Тема 3. Управління грошовими потоками на підприємстві	4	4	5	8
Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках	2	2	3	8
Тема 5. Управління прибутком. Модульна контрольна робота	4	4	6	11
Разом за модулем 1	14	14	14	43
Змістовний модуль 2. Інструменти та методи управління активами, капіталом, інвестиціями та фінансовими ризиками підприємства				
Тема 6. Управління активами	4	4	6	7
Тема 7. Вартість і оптимізація структури капіталу	2	2	3	6
Тема 8. Управління інвестиціями	2	2	3	6
Тема 9. Управління фінансовими ризиками	2	2	3	6
Тема 10. Аналіз фінансових звітів	2	2	3	6
Тема 11. Внутрішньофірмове фінансове прогнозування та планування. Контрольно-модульна робота	2	2	2	6
Тема 12. Антикризове фінансове управління підприємством	2	2	–	6
Разом за модулем 2	16	16	20	43
Усього за дисципліною	30	30	34	86

3. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами

Змістовний модуль 1. Теоретичні аспекти фінансового менеджменту та управління грошовими коштами і прибутками

Тема 1. Теоретичні та організаційні основи фінансового менеджменту

Сутність та етапи становлення фінансового менеджменту. Фінансовий менеджмент як наука. Етапи розвитку фінансового менеджменту. Об'єкт, предмет фінансового менеджменту. Особливості розвитку фінансового менеджменту в Україні.

Функції фінансового менеджменту. Загальні, управлінські та специфічні функції.

Принципи фінансового менеджменту: плановість та системність; цільова спрямованість; диверсифікованість капіталовкладень; стратегічна орієнтованість; варіативність.

Стратегія і тактика фінансового менеджменту. Сутність, спільні та відмінні риси. Процес формування фінансової стратегії. Поняття про тактику фінансового управління.

Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту

Організаційне забезпечення фінансового менеджменту. Поняття про систему організаційного забезпечення фінансового менеджменту. Організаційні структури фінансового управління за ієрархічною ознакою. Види організаційних структур фінансового управління за функціональною ознакою. Особливості організації фінансового управління на великих, середніх та малих підприємствах.

Організація внутрішнього фінансового контролю на підприємстві. Сутність, функції, принципи та методи фінансового контролінгу. Зміст специфічних методів фінансового контролінгу.

Інформаційне забезпечення фінансового менеджменту. Склад зовнішніх та внутрішніх джерел інформації. Фінансова звітність: склад та сфера застосування в фінансовому менеджменті. Користувачі фінансової інформації.

Система показників, що використовуються в фінансовому менеджменті. Характеристика показників із зовнішніх та внутрішніх джерел інформації.

Тема 3. Управління грошовими потоками на підприємстві

Сутність поняття грошових потоків. Класифікація грошових потоків. Їх характеристика. Джерела надходження та витрачання коштів.

Поняття про інструментарій управління грошовими потоками. Політика управління грошовими потоками. Принципи і функції управління грошовими потоками.

Методика складання Звіту про рух грошових коштів. Прямий і непрямий методи визначення чистого грошового потоку.

Управління грошовими потоками від операційної діяльності: сутність та особливості. Порядок формування чистого грошового потоку від операційної діяльності.

Управління грошовими потоками від інвестиційної та фінансової діяльності. Порядок формування чистого грошового потоку.

Платіжний календар як засіб управління грошовими потоками. Призначення та техніка складання. Заходи щодо збалансованості чистого грошового потоку.

Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках

Необхідність та інструментарій визначення вартості грошей у часі. Декурсивний та антисипативний методи нарахування відсотків.

Визначення майбутньої вартості грошей у часі в фінансових розрахунках. Порядок нарахування простих та складних відсотків.

Визначення теперішньої вартості грошей у часі в фінансових розрахунках. Поняття про простий та авансовий ануїтет.

Тема 5. Управління прибутком

Сутність та види прибутку. Класифікація прибутку за джерелами утворення, видами діяльності, за складом та напрямками використання.

Організація та система управління прибутком. Поняття про організацію управління прибутком. Структура системи управління прибутком.

Порядок формування різних видів прибутку. Визначення валового, чистого, маржинального прибутку.

Управління формуванням прибутку. Управління формуванням доходів підприємства. Управління витратами підприємства.

Управління використанням прибутку. Напрями використання прибутку. Капіталізація прибутку.

Управління розподілом прибутку. Порядок розподілу прибутку.

Змістовний модуль 2. Інструменти та методи управління активами, капіталом, інвестиціями та фінансовими ризиками підприємства

Тема 6. Управління активами

Активи як об'єкт фінансового менеджменту. Класифікація активів. Відображення активів в балансі.

Управління оборотними активами. Управління запасами. Управління дебіторською заборгованістю. Управління грошовими коштами. Управління фінансуванням оборотних активів. Визначення оптимального розміру замовлення виробничих запасів.

Управління необоротними активами. Класифікація необоротних активів. Політика управління необоротними активами. Форми оновлення необоротних активів. Коефіцієнтний аналіз необоротних активів.

Оцінка ефективності управління активами. Діагностика внутрішнього середовища підприємства. Оцінка стратегії і тактики управління активами.

Тема 7. Вартість і оптимізація структури капіталу

Капітал як об'єкт фінансового менеджменту. Сутність та класифікація капіталу. Відображення капіталу у звітності. Форми капіталу.

Управління власним капіталом підприємства. Відмінності між власним і позиковим капіталом. Фактори, що визначають якість управління власним капіталом. Політика управління власним капіталом.

Управління позиковим капіталом підприємства. Склад та джерела формування позикового капіталу. Політика управління позиковим капіталом.

Визначення вартості капіталу. Поняття про вартість капіталу. Визначення середньозваженої вартості капіталу.

Оптимізація структури капіталу. Поняття про структуру капіталу. Операційний, фінансовий та комбінований леверидж. Основи теорій структури капіталу.

Тема 8. Управління інвестиціями

Інвестиції як об'єкт фінансового менеджменту. Сутність інвестицій. Класифікація інвестицій, джерела їх здійснення, методи фінансування.

Управління реальними інвестиціями. Види реальних інвестицій. Джерела фінансування реальних інвестицій. Етапи управління реальними інвестиціями.

Управління фінансовими інвестиціями. Форми фінансових інвестицій. Типи портфелів цінних паперів. Етапи управління фінансовими інвестиціями. Способи управління портфелем цінних паперів.

Управління інвестиційними проектами. Типи інвестиційних проектів. Ефективність інвестиційних проектів: показник чистої приведеної вартості, індекс окупності інвестицій, період окупності інвестицій.

Тема 9. Управління фінансовими ризиками

Сутність, види фінансових ризиків. Сутність понять ризик та фінансовий ризик. Види фінансових ризиків. Політика управління фінансовими ризиками.

Модель управління фінансовими ризиками. Структура моделі. Ідентифікація фінансових ризиків. Оцінювання та оптимізація фінансових ризиків. Фактори впливу на фінансові ризики.

Методи оцінки фінансових ризиків. Якісний і кількісний аналіз фінансових ризиків. Економіко-статистичні, розрахунково-аналітичні, експертні та аналогові методи оцінки фінансових ризиків.

Методи оптимізації фінансових ризиків: уникнення ризику; утримання ризику (в поєднанні з внутрішнім страхуванням); мінімізація ризиків (шляхом диверсифікації, лімітування, хеджування); передача ризику (тобто зовнішнє страхування)

Тема 10. Аналіз фінансових звітів

Склад, зміст та принципи підготовки фінансових звітів. Поняття про фінансову звітність та принципи її формування. Склад фінансової звітності. Інформаційні потреби користувачів фінансової звітності. Мета і завдання оцінки фінансової звітності.

Аналіз фінансової звітності підприємства. Методи і прийоми аналізу. Вертикальний і горизонтальний аналіз фінансової звітності. Аналіз балансу. Аналіз звіту про фінансові результати. Особливості аналізу звіту про рух грошових коштів. Загальна оцінка фінансового стану підприємства. Порядок розрахунку показників ліквідності, ділової активності, фінансової стійкості.

Аналіз консолідованої звітності. Склад консолідованої звітності. Особливості її аналізу.

Тема 11. Внутрішньофірмове фінансове прогнозування та планування

Сутність фінансового прогнозування. Відмінності фінансового планування та прогнозування. Порівняльна характеристика методів фінансового прогнозування.

Система фінансових планів підприємства. Завдання фінансового планування. Етапи фінансового планування. Балансовий, розрахунково-аналітичний, нормативний, коефіцієнтний методи фінансового планування та метод економіко-математичного моделювання. фінансових результатів. Фінансові плани: плановий баланс; баланс доходів і витрат; план грошових потоків та платіжний календар.

Організація стратегічного фінансового планування. Поняття про фінансову стратегію. Етапи стратегічного управління фінансами.

Організація поточного фінансового планування. Види поточних фінансових планів. Планування джерел фінансування. Вибір оптимальних фінансових планів.

Сутність внутрішньо фірмового бюджетування. Поняття про бюджет та бюджетування. Види бюджетів та особливості їх складання.

Тема 12. Антикризове фінансове управління підприємством

Сутність, мета, принципи антикризового фінансового управління. Поняття про фінансову кризу. Завдання антикризового управління. Система та інструментарій антикризового управління.

Діагностика банкрутства підприємства. Поняття про банкрутство та його діагностику. Види неплатоспроможності, що є основою діагностики банкрутства: поточна, критична та надкритична. Ознаки фіктивного банкрутства. Моделі діагностики банкрутства. Порушення процедури банкрутства.

Фінансова санація в системі антикризового управління. Поняття про санацію. Етапи організації санаційної процедури. Санаційний аудит. Структура плану санації.

Реструктуризація як елемент антикризового управління підприємством. Форми реструктуризації. Реструктуризація активів і пасивів. Напрями реорганізації.

Оцінка ефективності антикризового управління. Критерії та показники ефективності антикризового фінансового управління. Прогнозна та фактична ефективність антикризового управління.

4. Плани лекцій

Змістовний модуль 1. Теоретичні аспекти фінансового менеджменту та управління грошовими коштами і прибутками

Тема 1. Теоретичні та організаційні основи фінансового менеджменту

- 1.1. Сутність та етапи становлення фінансового менеджменту.
- 1.2. Функції фінансового менеджменту.
- 1.3. Принципи фінансового менеджменту.
- 1.4. Стратегія і тактика фінансового менеджменту.

Література: основна [1 – 3]; додаткова [4].

Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту

- 2.1. Організаційне забезпечення фінансового менеджменту.
- 2.2. Організація внутрішнього фінансового контролю на підприємстві.
- 2.3. Інформаційне забезпечення фінансового менеджменту.
- 2.4. Система показників, що використовуються в фінансовому менеджменті.

Література: основна [2; 3]; додаткова [6; 8; 9].

Тема 3. Управління грошовими потоками на підприємстві

- 3.1. Поняття та класифікація грошових потоків.
- 3.2. Інструментарій та політика управління грошовими потоками.
- 3.3. Методика складання Звіту про рух грошових коштів.
- 3.4. Управління грошовими потоками від операційної діяльності.
- 3.5. Управління грошовими потоками від інвестиційної та фінансової діяльності.
- 3.6. Платіжний календар як засіб управління грошовими потоками.

Література: основна [2; 3]; додаткова [4; 6; 8; 9].

Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках

- 4.1. Необхідність та інструментарій визначення вартості грошей у часі.

4.2. Визначення майбутньої вартості грошей у часі в фінансових розрахунках.

4.3. Визначення теперішньої вартості грошей у часі в фінансових розрахунках.

Література: основна [2; 3]; додаткова [5; 7; 8].

Тема 5. Управління прибутком

5.1. Сутність та види прибутку.

5.2. Організація та система управління прибутком.

5.3. Порядок формування різних видів прибутку.

5.4. Управління формуванням прибутку

5.4.1. Управління формуванням доходів підприємства.

5.4.2. Управління витратами підприємства.

5.5. Управління використанням прибутку.

5.6. Управління розподілом прибутку.

Література: основна [2; 3]; додаткова [4 – 6; 8].

Змістовний модуль 2. Інструменти та методи управління активами, капіталом, інвестиціями та фінансовими ризиками підприємства

Тема 6. Управління активами

6.1. Активи як об'єкт фінансового менеджменту.

6.2. Управління оборотними активами.

6.2.1. Управління запасами.

6.2.2. Управління дебіторською заборгованістю.

6.2.3. Управління грошовими коштами.

6.2.4. Управління фінансуванням оборотних активів.

6.3. Управління необоротними активами.

6.4. Оцінка ефективності управління активами.

Література: основна [2; 3]; додаткова [5; 7 – 9].

Тема 7. Вартість і оптимізація структури капіталу

7.1. Капітал як об'єкт фінансового менеджменту.

7.2. Управління власним капіталом підприємства.

7.3. Управління позиковим капіталом підприємства.

7.4. Визначення вартості капіталу.

7.5. Оптимізація структури капіталу.

Література: основна [1 – 3]; додаткова [6; 8; 9].

Тема 8. Управління інвестиціями

- 8.1. Інвестиції як об'єкт фінансового менеджменту.
- 8.2. Управління реальними інвестиціями.
- 8.3. Управління фінансовими інвестиціями.
- 8.4. Управління інвестиційними проектами.

Література: основна [2; 3]; додаткова [4; 6; 8; 9].

Тема 9. Управління фінансовими ризиками

- 9.1. Сутність, види фінансових ризиків.
- 9.2. Модель управління фінансовими ризиками.
- 9.3. Методи оцінки фінансових ризиків.
- 9.4. Методи оптимізації фінансових ризиків.

Література: основна [3]; додаткова [5; 6; 8; 9].

Тема 10. Аналіз фінансових звітів

- 10.1. Склад, зміст та принципи підготовки фінансових звітів.
- 10.2. Аналіз фінансової звітності підприємства.
- 10.3. Аналіз консолідованої звітності.

Література: основна [2; 3]; додаткова [6 – 9].

Тема 11. Внутрішньофірмове фінансове прогнозування та планування

- 11.1. Сутність фінансового прогнозування.
- 11.2. Система фінансових планів підприємства.
- 11.3. Організація стратегічного фінансового планування.
- 11.4. Організація поточного фінансового планування.
- 11.5. Сутність внутрішньо фірмового бюджетування.

Література: основна [3; 4]; додаткова [4 – 6].

Тема 12. Антикризове фінансове управління підприємством

- 12.1. Сутність, мета, принципи антикризового фінансового управління.
- 12.2. Діагностика банкрутства підприємства.
- 12.3. Фінансова санація в системі антикризового управління.
- 12.4. Реструктуризація як елемент антикризового управління підприємством.
- 12.5. Оцінка ефективності антикризового управління.

Література: основна [1 – 3]; додаткова [6; 7 – 9].

5. Теми семінарських та практичних занять

Тематику семінарських та практичних занять з їх погодинним розподілом і рекомендованою літературою наведено в табл. 4.

Таблиця 4

Тематика семінарських та практичних занять

№ п/п	Теми семінарських та практичних занять	Кількість годин	Рекомендована література
1	2	3	4
Змістовний модуль 1. Теоретичні аспекти фінансового менеджменту та управління грошовими коштами і прибутками			
Тема 1. Теоретичні та організаційні основи фінансового менеджменту	Семінарське заняття до теми 1 1.1. Фінансовий менеджмент як наука. 1.2. Фінансовий менеджмент як форма підприємництва. 1.3. Фінансовий менеджмент як система управління фінансами. 1.4. Етапи становлення фінансового менеджменту. 1.5. Мета та функції фінансового менеджменту. 1.6. Принципи організації фінансового менеджменту	2	[1, с. 9–21; 2, с. 13–35; 3, с. 9–32; 4, с. 9–15]
Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту	Семінарське заняття до теми 2 2.1. Поняття про систему забезпечення фінансового менеджменту. 2.2. Сутність організаційного та інформаційного забезпечення фінансового менеджменту. 2.3. Організаційні структури фінансової служби підприємства	2	[2, с. 39–76; 3, с. 33–55]
Тема 3. Управління грошовими потоками на підприємстві	Семінарське заняття до теми 3 3.1. Класифікація грошових потоків. 3.2. Необхідність управління грошовими потоками 3.3. Структура Звіту про рух грошових коштів. 3.4. Визначення чистого операційного, фінансового та інвестиційного грошових потоків	2	[2, с. 77 – 95; 3, с. 80 – 90]

1	2	3	4
	Практичне заняття до теми 3 Завдання 1. Складання плану грошових потоків. Завдання 2. Оцінка ефективності управління грошовими потоками	2	[4, с. 392–430; 8, с. 143–147]
Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках	Практичне заняття до теми 4 Завдання 3. Розрахунок майбутньої вартості грошей у фінансових розрахунках. Завдання 4. Розрахунок теперішньої вартості грошей у фінансових розрахунках	2	[2, с. 111–127; 3, с. 91–121; 8, с. 351–375]
Тема 5. Управління прибутком	Семінарське заняття до теми 5 5.1. Механізм формування операційного прибутку підприємства. 5.2. Механізм формування чистого прибутку підприємства. 5.3. Характеристика типів дивідендної політики. 5.4. Роль операційного аналізу в управлінні прибутком	2	[2, с. 128–135; 3, с. 122–167; 8, с. 94–108]
	Практичне заняття до теми 5 Завдання 5. Розрахунок чистого прибутку підприємства. Завдання 6. Оцінка ефективності дивідендної політики підприємства	2	[2, с. 128–135; 3, с. 122–167]
Змістовний модуль 2. Інструменти та методи управління активами, капіталом, інвестиціями та фінансовими ризиками підприємства			
Тема 6. Управління активами	Семінарське заняття до теми 6 6.1. Політика управління активами. 6.2. Принципи управління активами. 6.3. Особливості управління оборотними активами підприємства. 6.4. Особливості управління необоротними активами. Практичне заняття до теми 6 Завдання 7. Складання балансу фінансування оборотних активів. Завдання 8. Визначення доцільності інвестицій в дебіторську заборгованість	4	[2, с. 184–245; 3, с. 179–207; 4, с. 101–182]

Закінчення табл. 4

1	2	3	4
Тема 7. Вартість і оптимізація структури капіталу	Практичне заняття до теми 7 Завдання 9. Розрахунок власного капіталу та його відображення у звітності. Завдання 10. Розрахунок позикового капіталу. Завдання 11. Розрахунок оптимальної структури капіталу	2	[2, с. 246–313; 3, с. 225–274]
Тема 8. Управління інвестиціями	Практичне заняття до теми 8 Завдання 12. Розрахунок дисконтованого грошового потоку. Завдання 13. Оцінка інвестиційних проєктів	2	[2, с. 314–352; 3, с. 275–322]
Тема 9. Управління фінансовими ризиками	Семінарське заняття до теми 9 9.1. Класифікація економічних ризиків. 9.2. Види фінансових ризиків. 9.3. Методи виявлення фінансових ризиків. 9.4. Кількісні і якісні методи оцінки фінансових ризиків	2	[2, с. 353–386; 3, с. 323–364; 4, с. 431–460]
Тема 10. Аналіз фінансових звітів	Практичне заняття Завдання 14. Розрахунок гудвілу. Завдання 15. Аналіз Звіту про фінансові результати	2	[2, с. 387–432; 3, с. 365–425; 8, с. 128–203]
Тема 11. Внутрішньофірмове фінансове прогнозування та планування	Семінарське заняття до теми 11 11.1. Відмінності між фінансовим плануванням та прогнозуванням. 11.2. Розробка бюджетів для структурних підрозділів підприємства. 11.3. Методи фінансового планування. 11.4. Сутність стратегічного та оперативного фінансового планування	2	[2, с. 433–453; 3, с. 425–477; 8, с. 392–431]
Тема 12. Антикризове фінансове управління підприємством	Семінарське заняття до теми 12 12.1. Сутність та принципи антикризового фінансового управління. 12.2. Сутність ліквідаційної процедури. 12.3. Правове та організаційне забезпечення санаційних та ліквідаційних процедур. 12.4. Форми санації	2	[1, с. 210–214; 2, с. 454–480]

6. Самостійна робота студентів

Самостійна робота студента над засвоєнням навчальної дисципліни включає вивчення і конспектування питань, що винесені на самостійне опрацювання, підготовка до виконання індивідуальної роботи, доповідей, виступів на семінарських заняттях. За кожною з тем передбачено вивчення теоретичних питань, що вимагає від студентів роботи не тільки над навчально-методичною літературою, а й над матеріалами періодичних видань та законодавчими і нормативними актами.

Змістовний модуль 1. Теоретичні аспекти фінансового менеджменту та управління грошовими коштами і прибутками

Тема 1. Теоретичні та організаційні основи фінансового менеджменту

- 1.1. Закордонний досвід застосування фінансового менеджменту.
- 1.2. Етапи становлення світового фінансового менеджменту.
- 1.3. Фінансовий менеджмент як дисципліна.
- 1.4. Інструментарій фінансового менеджменту.

Література: основна [1 – 3]; додаткова [4].

Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту

- 2.1. Правове забезпечення фінансового менеджменту.
- 2.2. Система внутрішньої фінансової інформації.
- 2.3. Система зовнішньої фінансової інформації.

Література: основна [2; 3]; додаткова [6; 8; 9].

Тема 3. Управління грошовими потоками на підприємстві

- 3.1. Методи аналізу грошових потоків.
- 3.2. Формування чистого грошового потоку від інвестиційної діяльності.
- 3.3. Зв'язок показників Звіту про рух грошових коштів з аналогічними показниками інших форм фінансової звітності.
- 3.4. Розрахунок показників рентабельності грошових коштів.

Література: основна [2; 3]; додаткова [4; 6; 8; 9].

Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках

- 4.1. Нарахування простих відсотків.
- 4.2. Необхідність визначення вартості грошей у часі.
- 4.3. Застосування методу компаундування.
- 4.4. Застосування методу дисконтування.

Література: основна [2; 3]; додаткова [5; 7; 8].

Тема 5. Управління прибутком

- 5.1. Мета та завдання управління чистим прибутком підприємства.
- 5.2. Підходи до вибору дивідендної політики підприємства.
- 5.3. Визначення прибутку від звичайної діяльності.
- 5.4. Розрахунок валового прибутку.
- 5.5. Оцінка ефективності емісійної політики підприємства.

Література: основна [2; 3]; додаткова [4 – 6; 8].

Змістовний модуль 2. Інструменти та методи управління активами, капіталом, інвестиціями та фінансовими ризиками підприємства

Тема 6. Управління активами

- 6.1. Структура активу балансу підприємства.
- 6.2. Види оборотних активів підприємства.
- 6.3. Фінансове управління товарно-матеріальними цінностями.
- 6.4. Види дебіторської заборгованості.
- 6.5. Визначення оптимального розміру товарних запасів.

Література: основна [2; 3]; додаткова [5; 7 – 9].

Тема 7. Вартість і оптимізація структури капіталу

- 7.1. Концепції структури капіталу.
- 7.2. Структура пасиву балансу підприємства.
- 7.3. Аналіз структури власного капіталу підприємства.
- 7.4. Аналіз структури позикового капіталу підприємства.

Література: основна [1 – 3]; додаткова [6; 8; 9].

Тема 8. Управління інвестиціями

- 8.1. Види фінансових інвестицій.
- 8.2. Види реальних інвестицій.
- 8.3. Види інвестиційних проектів.
- 8.4. Вибір привабливих інвестиційних проектів.

Література: основна [2; 3]; додаткова [4; 6; 8; 9].

Тема 9. Управління фінансовими ризиками

- 9.1. Класифікація економічних ризиків.
- 9.2. Сутність ризик-менеджменту.
- 9.3. Принципи ризик-менеджменту.
- 9.4. Метод дерев-відмов.
- 9.5. Страхування як метод оптимізації фінансових ризиків.

Література: основна [3]; додаткова [5; 6; 8; 9].

Тема 10. Аналіз фінансових звітів

- 10.1. Вимоги до складання фінансової звітності.
- 10.2. Поняття про порядок складання консолідованої фінансової звітності.
- 10.3. Статті Звіту про фінансові результати.
- 10.4. П(С)БО 1 – 6.

Література: основна [2; 3]; додаткова [6 – 9].

Тема 11. Внутрішньофірмове фінансове прогнозування та планування

- 11.1. Принципи фінансового планування.
- 11.2. Критерії визнання інформації у фінансовій звітності.
- 11.3. Відмінності між стратегічним і тактичним фінансовим плануванням.
- 11.4. Порівняльна характеристика методів фінансового планування.

Література: основна [3; 4]; додаткова [4 – 6].

Тема 12. Антикризове фінансове управління підприємством

- 12.1. Методи діагностики банкрутства підприємства.
- 12.2. Принципи антикризового фінансового менеджменту.
- 12.3. Джерела фінансової санації.
- 12.4. Порушення процедури банкрутства.

Література: основна [1 – 3]; додаткова [6; 7 – 9].

7. Індивідуальна робота студентів

Тема: Теоретичні та практичні аспекти фінансового управління на підприємстві.

Мета роботи: формування системи знань про сутність і зміст управління грошовими потоками, активами, капіталом, інвестиціями, фінансовими ризиками.

Предмет дослідження: процес фінансового управління на підприємстві.

Завдання дослідження:

- 1) ознайомлення з теоретичними аспектами організації фінансового управління;
- 2) вивчення порядку управління активами, капіталом, фінансовими ризиками, інвестиціями;
- 3) отримання навичок розрахунку вартості грошей у часі;
- 4) опанування практики складання плану грошових потоків;
- 5) отримання навичок заповнення звіту про фінансові результати.

Оформлення та вибір варіанта завдання

Обсяг завдання повинен складати 15 – 20 аркушів формату А-4 рукописного тексту (26 – 28 рядків на сторінці) або 10 – 12 сторінок машинописного (14 шрифт, полуторний інтервал, шрифт Times New Roman). Поля для машинописного і рукописного тексту: верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм, ліве – 25 мм, праве – 30 мм). Для зауважень рецензента роботи необхідно з правої сторони сторінки обов'язково залишати поле (розміром 30 мм).

Абзацний відступ має бути однаковим по всій роботі і дорівнювати 5 знакам (прибл. 1,25 – 1,3 см.).

При оформленні таблиць та рисунків допускається використання 12 розміру шрифту. Міжрядковий інтервал в таблиці може бути від 1,0 до 1,4.

У тексті, там, де це потрібно, обов'язковий ілюстраційний матеріал: рисунки, схеми, таблиці, графіки й ін. Ілюстраційний матеріал повинен бути пронумерований в межах розділу "рис. 1.1", "табл. 1.1" та ін.

На початку роботи розміщується титульний лист (перша сторінка), на якому вказується навчальний заклад (найменування), найменування навчальної дисципліни, за яким виконується робота, назва кафедри, прізвище студента – виконавця роботи, прізвище і посада викладача, що перевіряє індивідуальну роботу.

Після титульного листа міститься зміст з вказівкою сторінок тексту. Далі – текст роботи. Після тексту міститься список використаної при написанні роботи літератури з розміщенням прізвищ авторів за абеткою.

Сторінки роботи нумеруються, номер сторінки ставиться в правій верхній частині сторінки.

Крупноформатні ілюстраційні матеріали, рисунки, схеми, таблиці й ін. повинні наводитись наприкінці роботи і бути оформлені як додатки з нумерацією літерами А, Б, В ...і т. д.

У тексті роботи повинні бути посилання на приведені ілюстровані матеріали і літературні джерела. Рукопис повинен бути написаний українською мовою, охайно, розбірливо (бути "читабельним"), без помилок і виправлень.

Перш ніж приступити до написання тексту, необхідно досить глибоко зрозуміти суть питань, що пропонуються в роботі, попередньо продумавши і склавши план викладу.

Список літератури має містити перелік літературних джерел (15 і більше) з обов'язковим посиланням на них у тексті індивідуальної роботи.

Термін виконання індивідуальної роботи – передостаннє практичне заняття в семестрі з дисципліни.

Варіант обирається за останньою цифрою номера залікової книжки студента. Контрольна робота наведена в 10 варіантах.

Індивідуальна робота складається з двох частин: практичної і теоретичної.

Теоретична частина

Варіант 1

1. Сутність та етапи становлення фінансового менеджменту.
2. Управління дебіторською заборгованістю.

Варіант 2

1. Функції та принципи фінансового менеджменту.
2. Управління власним капіталом підприємства.

Варіант 3

1. Організаційне та інформаційне забезпечення фінансового менеджменту.
2. Управління позиченим капіталом підприємства.

Варіант 4

1. Інструментарій та політика управління грошовими потоками.
2. Оптимізація структури капіталу.

Варіант 5

1. Платіжний календар як засіб управління грошовими потоками.
2. Управління реальними інвестиціями.

Варіант 6

1. Порядок формування різних видів прибутку.
2. Методи оцінки фінансових ризиків.

Варіант 7

1. Управління грошовими коштами.
2. Управління інвестиційними проектами.

Варіант 8

1. Управління використанням прибутку.
2. Сутність фінансового прогнозування.

Варіант 9

1. Визначення майбутньої вартості грошей у часі.
2. Діагностика банкрутства підприємства.

Варіант 10

1. Визначення теперішньої вартості грошей у часі.
2. Фінансова санація в системі антикризового управління.

Практична частина**Завдання 1**

Усі цифри (виражені в грн або в тис. грн) в умові завдання перемножуються на номер варіанта студента.

Підприємство вирішує питання про доцільність вкладень 4 200 тис. грн в проект, який має дати прибуток за перший рік 2 500 тис. грн, за другий рік – 1 500 тис. грн, за третій – 1 000 тис. грн і за четвертий – 750 тис. грн. За альтернативного вкладення капіталу щорічний дохід становитиме 12 %. Визначити поточну та чисту поточну вартість грошових надходжень. Чи варто вкладати кошти в цей проект?

Завдання 2

Усі цифри (виражені в грн або в тис. грн) в умові завдання перемножуються на номер варіанта студента.

Скласти план грошових потоків за даними табл. Заповнити в табл. пусті графи. Зробити висновки про рух грошових коштів підприємства. Охарактеризувати призначення плану грошових потоків.

План грошових потоків, тис. грн

№ п/п	Найменування статті	До початку виробництва	1-й рік	2-й рік
1	Обсяг продажу	–	5 000	6 000
2	Змінні витрати	–	3 500	4 250
3	Операційні витрати	2 500	320	1 000
4	Проценти за кредитами	50	500	500
5	Податки та інші витрати	–	150	30
6	Придбання активів	12 500	–	–
7	Надходження від продажу активів	–	–	50
8	Акціонерний капітал	7 500	–	–
9	Позиковий капітал	9 000	–	–
10	Виплати в погашення позик	–	–	–
11	Виплати дивідендів	–	50	150

Завдання 3

Усі цифри (виражені в грн або в тис. грн) в умові завдання перемножуються на номер варіанта студента.

Визначити показники ефективності використання грошових коштів підприємства за даними табл. Зробити висновки про динаміку цих показників. Запропонувати заходи щодо підвищення ефективності управління грошовими потоками.

Вихідні дані, тис. грн

Показники	Минулий період	Звітний період	Абсолютне відхилення
Чистий прибуток	125,5	102,4	
Середній залишок грошових коштів	50,6	62,3	
Від'ємний грошовий потік	1 100,5	1 200,9	
Додатний грошовий потік	1 350,6	1 125,8	
Чистий грошовий потік	250,1	-75,1	
Приріст залишків грошових коштів	52,2	-15,1	

Завдання 4

Скласти 1 розділ Звіту про фінансові результати. Здійснити його горизонтальний аналіз. Зробити детальні висновки.

Таблиця

Вихідні дані, тис. грн

№ п/п	Показники	За звітний період	За минулий період	Відхилення	% до минулого року
1	Дохід (виручка) від реалізації продукції	Див. варіант	Див. варіант		
2	ПДВ	1 036,37	737,83		
3	Акцизний збір	–	–	–	–
4	Інші відрахування з доходу	–	–	–	–
5	Чистий дохід (виручка) від реалізації				
6	Собівартість реалізованої продукції	3 857,9	2 735,0		
7	Валовий прибуток				
8	Інші операційні доходи	140,9	98,73		
9	Адміністративні витрати	354,76	291,47		
10	Витрати на постачання	71,0	59,0		
11	Інші операційні витрати	14,0	17,4		
12	Фінансовий результат від операційної діяльності				
13	Дохід від участі в капіталі	–	–	–	–
14	Інші фінансові доходи	283,7	306,8		
15	Інші доходи	168,9	163,7		
16	Фінансові витрати	26,8	27,3		
17	Витрати від участі в капіталі	–	–	–	–
18	Інші витрати	–	–	–	–
19	Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування				
20	Податок на прибуток від звичайної діяльності	435,3	338,6		
21	Фінансовий результат від звичайної діяльності після оподаткування				
22	Надзвичайні доходи	–	–	–	–
23	Надзвичайні витрати	–	–	–	–
24	Податок з надзвичайного прибутку	–	–	–	–
25	Чистий прибуток підприємства				

Значення доходу від реалізації продукції (за варіантами)

Варіант	Звітний рік	Минулий рік
1	6 218,23	4 427,23
2	6 125,2	4 010,1
3	5 999,1	4 890,3
4	6 030,1	4 237,2
5	6 240,2	4 350,1
6	5 925,2	4 324,1
7	6 345,9	4 624,5
8	6 539,1	4 030,2
9	6 123,1	4 129,3
10	6 200,1	4 356,9

8. Контрольні запитання для самодіагностики**Змістовний модуль 1. Теоретичні аспекти фінансового менеджменту та управління грошовими коштами і прибутками****Тема 1. Теоретичні та організаційні основи фінансового менеджменту**

1. Розкрити сутність та етапи становлення фінансового менеджменту.
2. Охарактеризувати функції фінансового менеджменту.
3. Розкрити принципи фінансового менеджменту.
4. Назвати відмінності між стратегією і тактикою фінансового менеджменту.

Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту

1. Дати визначення організаційного забезпечення фінансового менеджменту.
2. Розкрити порядок організації внутрішнього фінансового контролю на підприємстві.
3. Що таке інформаційне забезпечення фінансового менеджменту?
4. Навести систему показників, що використовуються в фінансовому менеджменті.

Тема 3. Управління грошовими потоками на підприємстві

1. Навести поняття та класифікацію грошових потоків.
2. Охарактеризувати інструментарій та політику управління грошовими потоками.
3. Що становить методика складання Звіту про рух грошових коштів?
4. Охарактеризувати порядок управління грошовими потоками від операційної діяльності.
5. Розкрити сутність управління грошовими потоками від інвестиційної та фінансової діяльності.
6. Яким чином складається платіжний календар як засіб управління грошовими потоками?

Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках

1. Охарактеризувати необхідність та інструментарій визначення вартості грошей у часі.
2. Яким чином здійснюється визначення майбутньої вартості грошей у часі в фінансових розрахунках?
3. Як здійснюється визначення теперішньої вартості грошей у часі в фінансових розрахунках.

Тема 5. Управління прибутком

1. Розкрити сутність та види прибутку.
2. Що становить організація та система управління прибутком?
3. Описати порядок формування різних видів прибутку.
4. Розкрити сутність управління формуванням прибутку.
5. Розкрити порядок управління використанням прибутку.
6. Яким чином здійснюється управління розподілом прибутку?

Змістовний модуль 2. Інструменти та методи управління активами, капіталом, інвестиціями та фінансовими ризиками підприємства

Тема 6. Управління активами

1. Охарактеризувати активи як об'єкт фінансового менеджменту.
2. Що становить управління оборотними активами?

3. Яким чином здійснюється управління необоротними активами?
4. Розкрити порядок оцінки ефективності управління активами.

Тема 7. Вартість і оптимізація структури капіталу

1. Охарактеризувати капітал як об'єкт фінансового менеджменту.
2. Розкрити сутність управління власним капіталом підприємства.
3. Розкрити порядок управління позиковим капіталом підприємства.
4. Яким чином здійснюється визначення вартості капіталу?
5. У чому полягає оптимізація структури капіталу?

Тема 8. Управління інвестиціями

1. Охарактеризувати інвестиції як об'єкт фінансового менеджменту.
2. Описати процес управління реальними інвестиціями.
3. Розкрити сутність управління фінансовими інвестиціями.
4. Охарактеризувати процес управління інвестиційними проектами.

Тема 9. Управління фінансовими ризиками

1. Розкрити сутність, види фінансових ризиків.
2. Що становить модель управління фінансовими ризиками?
3. Назвати та охарактеризувати методи оцінки фінансових ризиків.
4. Які ви знаєте методи оптимізації фінансових ризиків?

Тема 10. Аналіз фінансових звітів

1. Розкрити склад, зміст та принципи підготовки фінансових звітів.
2. Розкрити методичку аналізу фінансової звітності підприємства.
3. Назвати особливості аналізу консолідованої фінансової звітності.

Тема 11. Внутрішньофірмове фінансове прогнозування та планування

1. Розкрити сутність фінансового прогнозування.
2. Що становить система фінансових планів підприємства?
3. Яким чином здійснюється організація стратегічного фінансового планування.
4. Що становить організація поточного фінансового планування?
5. Розкрити сутність внутрішньофірмового бюджетування.

Тема 12. Антикризове фінансове управління підприємством

1. Розкрити сутність, мету, принципи антикризового фінансового управління.
2. Як здійснюється діагностика банкрутства підприємства?
3. Охарактеризувати місце фінансової санації в системі антикризового управління.
4. Розкрити сутність реструктуризації як елемента антикризового управління підприємством.
5. Розкрити сутність методики оцінки ефективності антикризового управління.

9. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль тощо.

Індивідуально-консультативна робота з теоретичної частини дисципліни проводиться у вигляді:

- 1) індивідуальних консультацій (запитання – відповідь стосовно проблемних питань теоретичного матеріалу дисципліни);
- 2) групових консультацій (розгляд типових прикладів, практики впровадження та використання нових методів та методик в аналізі та аудиті персоналу).

Індивідуально-консультативна робота з практичної частини дисципліни проводиться у вигляді:

- 1) індивідуальних консультацій (розгляд практичних завдань стосовно яких виникли запитання, проблемних питань, що постали в ході виконання індивідуальних завдань);
- 2) групових консультацій (розгляд практичних ситуацій, завдань, які потребують колективного обговорення).

Індивідуально-консультативна робота для комплексної оцінки засвоєння програмного матеріалу проводиться у вигляді:

- 1) індивідуального захисту самостійних та індивідуальних завдань;
- 2) підготовки рефератів для виступу на науковому семінарі;
- 3) підготовки рефератів для виступу на науковій конференції.

10. Методики активізації процесу навчання

При викладанні навчальної дисципліни для активізації навчального процесу передбачено застосування сучасних навчальних технологій, таких, як: проблемні лекції; робота в малих групах; семінари-дискусії; кейс-метод; ділові ігри.

Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни наведено у табл. 5.

Проблемні лекції спрямовані на розвиток логічного мислення студентів. Коло питань теми лекції обмежується двома – трьома ключовими моментами.

Таблиця 5

Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
Тема 1. Теоретичні та організаційні основи фінансового менеджменту	Проблемна лекція з питання "Підходи до трактування поняття "Фінансовий менеджмент"; семінар-дискусія: "Спільні та відмінні риси стратегії і тактики фінансового менеджменту"; презентація результатів роботи в малих групах
Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту	Ділова гра "Побудова організаційної структури фінансової служби підприємства"; презентація результатів роботи в малих групах
Тема 3. Управління грошовими потоками на підприємстві	Семінар-дискусія з питання "Шляхи підвищення ефективності управління грошовими потоками підприємства"; презентація результатів роботи в малих групах
Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках	Семінар-дискусія з питання "Відмінності звичайного і авансового аннуїтету"; презентація результатів роботи в малих групах
Тема 5. Управління прибутком	Міні-лекція "Порядок формування чистого прибутку підприємства"
Тема 6. Управління активами	Кейс "Виявлення та загальна оцінка можливостей підвищення ефективності використання активів"; презентація результатів роботи в малих групах

1	2
Тема 7. Вартість і оптимізація структури капіталу	Проблемна лекція з питання "Вибір методичного забезпечення для оцінки вартості капіталу вітчизняних підприємств"
Тема 8. Управління інвестиціями	Міні-лекція з питання "Критична оцінка нормативного та інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств"
Тема 9. Управління фінансовими ризиками	Міні-лекція, семінар-дискусія: "Порівняльна характеристика методів оцінки рівня фінансових ризиків"; презентація результатів роботи в малих групах
Тема 10. Аналіз фінансових звітів	Проблемна лекція з питання "Вибір методичного забезпечення для аналізу фінансового стану підприємства"
Тема 11. Внутрішньофірмове фінансове прогнозування та планування	Семінар-дискусія "Відмінності фінансового планування та фінансового прогнозування"
Тема 12. Антикризове фінансове управління підприємством	Проблемна лекція "Законодавче та нормативне забезпечення процедури ліквідації підприємств"

Увага студентів концентрується на матеріалі, що не знайшов відображення в підручниках. Лектор задає запитання, які спонукають студента шукати розв'язання проблемної ситуації. Наприклад, при викладенні теми "Аналіз фінансових звітів" пропонується проблемне питання сформулювати таким чином: "Вибір методичного забезпечення для аналізу фінансового стану підприємства".

Міні-лекції передбачають викладення навчального матеріалу за короткий проміжок часу й характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Міні-лекції проводяться, як правило, як частина заняття-дослідження. Так, міні-лекція з питання "Критична оцінка нормативного та інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств" спонукає студентів систематизувати існуючі недоліки в нормативній базі та в формуванні інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності.

Робота в малих групах створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду економічного спілкування. Після висвітлення проблеми студентам пропонується об'єднуватися у групи по 5 – 6 чоло-

вік та презентувати наприкінці заняття своє бачення та сприйняття матеріалу. *Презентації* – виступи перед аудиторією, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи малої групи. Щодо даного курсу презентації результатів роботи в малих групах передбачено при вивченні тем 1 – 4; 6; 9.

Семінари-дискусії передбачають обмін думками та поглядами учасників щодо даної теми, а також розвивають мислення, допомагають критично підходити до власних поглядів. Так, при розгляді такого питання як "Відмінності фінансового планування та фінансового прогнозування" (тема 11) пропонується не тільки розкрити сутність фінансового планування та прогнозування, а й чітко розрізнити їх призначення та відмінності.

Ділові та рольові ігри – форма активізації навчального процесу, за якої студенти задіяні в процесі інсценізації певної практичної ситуації у ролі безпосередніх учасників подій. Наприклад, ділова гра "Побудова організаційної структури фінансової служби підприємства" передбачає поділ аудиторії на групи, кожна з яких отримує завдання створити організаційну структуру фінансової служби середнього та крупного підприємства.

Кейс-метод – метод аналізу конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності, що стосується аналізу і аудиту персоналу. Застосування цього методу передбачено при вивченні теми 6.

11. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів

Оцінювання знань, вмінь та навичок студентів враховує види занять, які згідно з робочою програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські та практичні заняття, а також самостійну роботу та виконання індивідуальних завдань.

Перевірка та оцінювання знань студентів може проводитись кількома методами:

1. Оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять.
2. Виконання завдань для самостійної роботи.
3. Проведення проміжного контролю.
4. Проведення поточно-модульного контролю.
5. Проведення підсумкового письмового іспиту.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Об'єктами поточного контролю є:

а) систематичність, активність та результативність роботи протягом семестру над вивченням програмного матеріалу дисципліни: відвідування занять;

б) виконання завдань для самостійного опрацювання;

в) рівень виконання модульних завдань.

Контроль систематичного виконання самостійної роботи та активності на семінарських і практичних заняттях.

Оцінювання знань студента під час лекційного модуля, семінарських і практичних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за 12-ти бальною шкалою за такими критеріями:

1) розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;

2) ступінь засвоєння фактичного матеріалу курсу;

3) ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;

4) вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків при виконанні індивідуальних завдань, та завдань, винесених на розгляд в аудиторії;

5) логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

Оцінювання знань студента під час виконання завдань для самостійної роботи проводиться за 12-ти бальною шкалою.

Проміжний контроль. При проведенні проміжного контролю визначається рівень знань студентів з теоретичних питань навчальної дисципліни. Проміжний контроль проводиться у вигляді тестових завдань, самостійних та контрольних робіт. Оцінювання знань студента під час проведення проміжного контролю здійснюється за 12-ти бальною шкалою.

Проведення поточно-модульного контролю. Поточно-модульний контроль здійснюється та оцінюється за двома складовими: практичний модульний контроль і теоретичний модульний контроль. Оцінка за практичну складову модульного контролю виставляється за результата-

ми оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять, проміжного контролю та практичної частини модульної контрольної роботи згідно з графіком навчального процесу.

Модульна контрольна робота проводиться в письмовій формі за відповідними білетами. Білет складається з 2 теоретичних питань (теоретичний модуль) та 2 задач (практичний модуль). Відповіді студентів оцінюються за 12-бальною системою згідно з кваліфікаційними вимогами до магістрів спеціальності "Управління персоналом та економіка праці". Кожне з теоретичних питань оцінюється в шість балів, а кожна з задач також в шість балів. Тобто максимальна оцінка, як за теоретичну, так і за практичну частини модульної роботи 12 балів. Оцінка за теоретичний модуль виставляється за результатами написання теоретичної частини модульної контрольної роботи.

Зразок завдання з поточно-модульного контролю наведено далі.

Модульний білет (зразок)

1. Сутність фінансового менеджменту як науки та системи управління фінансами.

2. Порядок формування чистого прибутку.

Завдання 3. За даними балансу підприємства станом на початок року середній залишок грошових коштів становив 107 тис. грн, а на кінець року – 51 тис. грн; середня сума оборотних активів за минулий рік становила 8 680 тис. грн, а на кінець року – 6 474 тис. грн. Виручка від реалізації продукції за минулий рік становила 22 883 тис. грн, звітного року – 28 744 тис. грн. Необхідно визначити середній період обороту грошових коштів минулого і звітного років.

Завдання 4. Продавець реалізує продукцію на таких умовах: ціна одиниці товару – 850 грн, знижка – 2 % за умови сплати продукції в 15-денний термін, договірний термін сплати – 30 днів, середня процентна ставка банківського кредиту – 20 %. Визначити втрачену вигоду для покупця.

Підсумковий контроль знань студентів здійснюється у формі іспиту. Умовою допуску до іспиту є позитивні оцінки з поточного модульного контролю знань.

Екзаменаційний білет з навчальної дисципліни включає п'ять завдань практичної спрямованості різного рівня складності, а саме два стереотипні завдання, два діагностичні завдання та одне евристичне.

Зразок екзаменаційного білета

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Харківський національний економічний університет

Спеціальність 8.03050501

Семестр 9

Навчальна дисципліна "Фінансовий менеджмент"

Екзаменаційний білет

Стереотипне завдання 1. Річна потреба певного виду сировини матеріалів становить 2 000 одиниць, середня вартість витрат на організацію одного замовлення – 150 грн, а середні витрати на зберігання запасів – 75 грн. Визначити оптимальний розмір замовлення.

Стереотипне завдання 2. Номінальна вартість акції – 2 000 грн, рівень дивідендів – 25 %, очікувана курсова вартість акції в кінці періоду її реалізації – 2 300 грн, ринкова норма дохідності – 20 %, період використання акції – 5 років, періодичність виплати дивідендів – раз на рік. Визначити поточну вартість акції.

Діагностичне завдання 1. Підприємство у звітному періоді мало такі результати господарської діяльності: обсяг реалізованої продукції – 3 024 тис. грн, собівартість реалізованої продукції – 2 223 тис. грн, амортизаційні відрахування – 403 тис. грн, середні залишки оборотних активів – 956 тис. грн, сума можливих невідкладних витрат складає 12 тис. грн. Визначити оборотність обігових активів та оптимальний залишок грошових коштів.

Діагностичне завдання 2. Необхідно визначити поточну вартість п'ятирічної облигації, номінал якої дорівнює 2 000 грн і купонна ставка 7 % річних, що виплачується один раз на рік, якщо норма дисконту (ринкова ставка) дорівнює 10 % річних.

Евристичне завдання. Скласти план грошових потоків. Вихідні дані для складання плану грошових потоків наведені в табл. Зробити висновки про рух грошових коштів підприємства. Охарактеризувати призначення плану грошових потоків.

Вихідні дані для складання плану грошових потоків, тис. грн

№ п/п	Найменування статті	До початку виробництва	1-й рік експлуатації	2-й рік експлуатації
1	Обсяг продажу	—	5 000	6 000
2	Змінні витрати	—	3 500	4 250
3	Операційні витрати	2 500	320	1 000
4	Проценти за кредитами	50	500	500
5	Податки та інші витрати	—	150	30
6	Придбання активів	12 500	—	—
7	Надходження від продажу активів	—	—	50
8	Акціонерний капітал	7 500	—	—
9	Позиковий капітал	9 000	—	—
10	Виплати в погашення позик	—	—	—
11	Виплати дивідендів	—	50	150

Кожне з завдань оцінюється певною кількістю балів, відповідно до рівня їх складності. Сумарна кількість балів складає 12 відповідно з кваліфікаційними вимогами до магістрів спеціальності "Управління персоналом і економіка праці".

Стереотипні завдання.

Сумарна кількість балів за виконання стереотипних завдань – 3 бали.

Максимальна оцінка кожного з завдань – 1,5 бали, із них:

0,5 – правильний методичний підхід, знання формули для розрахунку;

0,5 – правильний арифметичний розрахунок показника;

0,5 – оформлення рішення завдання: розв'язання, одиниці виміру, відповідь.

Діагностичні завдання.

Сумарна кількість балів за виконання діагностичних завдань – 5 балів.

Максимальна оцінка кожного з завдань – 2,5 бали, із них:

0,5 – правильний методичний підхід, знання формул для розрахунку;

1,0 – правильний арифметичний розрахунок показників;

0,5 – оформлення рішення завдання: хід розрахунків, одиниці виміру, необхідні пояснення.

0,5 – наявність обґрунтованих висновків про динаміку показників.

Евристичне завдання.

Максимальна оцінка завдання – 4 бали, із них:

0,5 – володіння теоретичними знаннями та їх застосування для вирішення поставленої проблеми;

1,0 – правильний арифметичний розрахунок показників;

0,5 – послідовність та аргументованість викладення матеріалу;

0,5 – застосування творчого підходу до вирішення поставленої проблеми;

1,5 – наявність обґрунтованих висновків щодо вирішення поставленої проблеми.

Для підведення підсумків роботи студентів з даної навчальної дисципліни виставляється загальна оцінка, яка враховує оцінки за кожним видом контролю (як сума середньоарифметичного значення з чотирьох оцінок поточно-модульного контролю, зважених на коефіцієнт 0,4, та оцінки за результатами іспиту, зваженої на коефіцієнт 0,6).

Підсумкова оцінка з дисципліни згідно з Методикою переведення показників успішності знань студентів Університету в систему оцінювання за шкалою ECTS конвертується в підсумкову оцінку за шкалою ECTS.

Таблиця 6

Переведення показників успішності знань студентів у систему оцінювання за шкалою ECTS

Відсоток студентів, які зазвичай успішно досягають відповідної оцінки	Оцінка за шкалою ECTS		Оцінка за бальною шкалою, що використовується ХНЕУ	Оцінка за національною шкалою
10	відмінне виконання	(A)	12 – 11	Відмінно
25	вище середнього рівня	(B)	10	
30	взагалі робота правильна, але з певною кількістю помилок	(C)	9 – 7	Добре
25	непогано, але зі значною кількістю помилок	(D)	6	Задовільно
10	виконання задовольняє мінімальні критерії	(E)	5 – 4	
–	потрібне повторне пере складання	(FX)	3	Незадовільно
–	повторне вивчення дисципліни	(F)	2 – 1	

12. Рекомендована література

12.1. Основна

1. Гончаров А. Б. Фінансовий менеджмент : навч. посібн. / А. Б. Гончаров. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2004. – 238 с.
2. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент : навч. посібн. / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова. – К. : Знання, 2008. – 483 с.
3. Фінансовий менеджмент : підручник / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін. – К. : КНЕУ, 2005. – 535 с.

12.2. Додаткова

4. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: учебный курс / И. А. Бланк. – изд. 2-е, перераб. и доп. – К. : Эльга ; Ника Центр, 2005. – 653 с.
5. Буряк Л. Д. Фінансовий менеджмент у малому бізнесі : навч. посібн. / Л. Д. Буряк. – К. : КНЕУ, 2007. – 432 с.
6. Гридчина М. В. Финансовый менеджмент : курс лекций / М. В. Гридчина. – 3-е изд. стереотип. – К. : МАУП, 2004. – 160 с.
7. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій / Л. О. Лігоненко. – К. : Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2001. – 580 с.
8. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент : підручник / В. М. Шелудько. – К. : Знання, 2006. – 439 с.
9. Школьник І. О. Фінансовий менеджмент : навч. посібн. для студ. вищих навч. закл. / І. О. Школьник, І. М. Боярко, Б. І. Сюркало. – Суми : Університетська книга, 2009. – 301 с.

Зміст

Вступ	3
1. Кваліфікаційні вимоги до студентів	4
2. Тематичний план навчальної дисципліни	7
3. Зміст дисципліни за модулями та темами	10
4. Плани лекцій	15
5. Плани семінарських та практичних занять	18
6. Самостійна робота	21
7. Індивідуальна робота студентів	24
8. Контрольні запитання для самодіагностики	29
9. Індивідуально-консультативна робота	32
10. Методики активізації процесу навчання	33
11. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів	35
12. Рекомендована література	41
12.1. Основна	41
12.2. Додаткова	41

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ"
для студентів спеціальності 8.03050501
"Управління персоналом та економіка праці"
денної форми навчання**

Укладач **Мішина** Світлана Володимирівна

Відповідальний за випуск **Назарова Г. В.**

Редактор **Бутенко В. О.**

Коректор **Пушкар І. П.**

План 2012 р. Поз. № 454.

Підп. до друку

Формат 60×90 1/16. Папір MultiCopy. Друк Riso.

Ум.-друк. арк. 2,75. Обл.-вид. арк. 3,44. Тираж

прим. Зам. №

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ, 61001, м. Харків, пр. Леніна, 9а

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.*